

ALUKSI

”Tarvitaan lisää hyvinvointia edistävää ja ennaltaehkäisevää toimintaa. Se on kannattavaa, vaikka hyötyä ei saadakaan nopeasti näkyville yhteiskunnassa. Tutkimusten mukaan yksinkertainen kerhotoimintakin vähentää kuolleisuutta ja parantaa elämänlaatua’, toteaa Vanhus- ja lähimmäispalveluliiton puheenjohtaja Vappu Taipale.” (Karjalainen 2012.)

Kirjoittaessani tätä kirjaa sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi toukokuussa 2012 kansallisen muistiohjelman 2012–2020, jonka tavoitteena on rakentaa muistiystävällinen Suomi – maa, jossa muistisairaus otetaan vakavasti ja muistisairaavat elävät arvokasta elämää sekä saavat asianmukaista hoitoa, huolenpitoa ja kuntoutusta. Ohjelmassa peräänkuulutetaan tutkimuslaitoksia, yliopistoja ja ammattikorkeakouluja sekä kolmannen sektorin toimijoita tuottamaan kunnille ja kuntayhtymille tietoa ja toimintamalleja muistisairaiden ihmisten ja heidän läheistensä tuen, hoidon ja palvelujen kehittämiseksi. Ohjelman tavoitteeksi määritellään *”Enemmän elämänlaatua, parempaa arkea”* (Kansallinen muistiohjelma 2012–2020, 125).

Muistiohjelmalla ei kuitenkaan ole esittää mitään konkreettista. Sen sijaan siinä todetaan varsin yleisellä tasolla, että mielekäs tekeminen ja erilaiset sisällölliset toiminnot ovat toimintakykyä ja kuntoutumista edistävän toiminnan perusta (Kansallinen

muistiohjelma 2012–2020, 123). Siitä, mitä muistisairaana mielekäs tekeminen on, ei ohjelmassa puhuta. Esimerkiksi sana kulttuuri esiintyy koko toimenpideohjelmassa vain kerran; muistelu ei mainita kertaakaan.

Samaan aikaan on paljastunut, että viidesosa Suomen kunnista ei ole tehnyt tällä vuosikymmenellä mitään päätöksiä omaishoidon, erilaisten asumispalvelujen tai ikäihmisten liikuntaa ja toimintakykyä edistävien palveluiden kehittämiseksi.

Nuorena teatteriopiskelijana tienasin kesäisin opiskelurahoja ruotsalaisissa sairaaloissa. Työskentelin muun muassa kroonikko-osastoilla, joissa potilaina oli myös dementiaa sairastavia henkilöitä. He saivat minut pohtimaan mielekkään tekemisen tärkeyttä. Onneksi olin tuolloin täysin tietämätön ammatillisuuden vaatimuksista: luotin vain vaistooni sekä kykyyni eläytyä ja käyttää mielikuvitusta.

Kun muistisairas potilas alkoi niin sanotusti höpertää, yritin eläytyä hänen maailmaansa sen sijaan, että olisin yrittänyt paltauttaa häntä nykyhetkeen. Ehkä onnistuin vaistonvaraisesti siinä, mitä nykyisin kutsutaan validaatioksi: kohtaamaan ihmisen, en muistisairasta. Mitä ilmeisimmin tämä oli tärkeää myös potilaille, sillä moni heistä suostui hoidolliseen yhteistyöhön vain minun kanssani. Näin kävi esimerkiksi eräälle entiselle yritysjohtajalle, jonka muistisairaus oli edennyt jo hyvin pitkälle. Hän ei tuntenut enää omaisiaan, vaan löi ja puri heitä. Hän ei enää kyennyt myöskään kommunikoimaan, mutta luutteli usein monotonisesti aakkosia. Menin tähän ”leikkiin” mukaan. Yhdessä luuttelimme aakkosia ja muita äännteitä tuntitolkulla. Mies hymyili kovasti ja vaikutti muutenkin tyytyväiseltä. Siitä lähtien vain minä sain pukea ja syöttää hänet.

Eräänä toisena kesänä työskentelin göteborgilaisessa vanhainkodissa. Työskentelin ruotsinsuomalaisen hyvin huumorintajui-

sen pojan parina. Eräänä päivänä saimme tehtäväksemme leikata vanhoista pitkistä alushousuista puntit pois. Iltavuorossa sitten päätimme pistää vanhusten kanssa pirskeet pystyyn. Loihdimme kaikille punteista mitä mielikuvituksellisimpia hattuja. Ne päässä lauloimme vanhoja ruotsalaisia kansanlauluja sekä tanssimme yhdessä vanhusten kanssa. Kaikilla oli äärettömän hauskaa. Yhtäkkiä ylihoitaja tuli käymään osastolla. Kotvan hillitöntä menoa katseltuaan hän kysyi, emme kai provosoi vanhuksia.

Pohtiessani, miksi oikein kiinnostuin ikäihmisistä ja luovasta muistelutyöstä, oletan edellä mainitun kaltaisten kokemusten vaikuttaneen ajatteluuni vahvasti. Siirtyessäni 1990-luvulla teatterimaailmasta sosiaali- ja terveysalalle ammatillisuuden käsite alkoi askarruttaa minua. Aloin pohtia hoivatyön olemusta. Kyse- lin, eikö ihminen voi olla ihminen toiselle ihmiselle. Muuttuuko auttaminen toiseksi, jos siitä maksetaan palkkaa?

Tehdessäni väitöskirjaa senioriteatterista minulle tarjoutui mahdollisuus tutustua Lontoossa sijaitsevaan luovan muistelun keskuksen ja siellä järjestettyyn kansainväliseen Muistojen teatteri -festivaaliin. Se avasi jälleen uusia näköaloja. Keskuksessa näin muistojen teatterin lisäksi monenlaista toimintaa ja tuotoksia, jotka kaikki liittyivät muistoihin ja elettyyn elämään. Pääsin myös seuraamaan muistojen teatterin esityksiä hoivakodeissa. Tuolloin mielessäni kristallisoitui ajatus siitä, että varhaismuistoihin pohjautuva kulttuuritoiminta on muistisairaalle erinomainen hoito- ja kuntoutusmuoto.

Halusinkin luoda Suomeen vastaavan keskuksen. Kotikaupunki Kotka tarttui ideaan, ja niin Muistojen Talo avattiin vuonna 2005. Muistojen Talo pääsi samana vuonna mukaan Euroopan muistelutyöverkoston mittavaan muistorasiaprojektiin *Making Memories Matter (Voimaa muistoista)*, joka käytännön tekemisen kautta konkretisoi luovan muistelun idean ja merkityksen. Syntyi

luovan muistelun ryhmiä, muisteluiltoja, muistoihin pohjautuvaa näyttelytoimintaa ja muistojen verstaas-toimintaa, jota vietiin hoi-vakoteihin. Muistojen Talolla käynnistyi myös luovan muistelun koulutustoimintaa sekä paikallis- että valtakunnan tasolla. Vuonna 2010 Kotkan kaupunki myönsi talolle Kotka-palkinnon innovatiivisesta työstä ikäihmisten kulttuurin hyväksi. Samana vuonna käynnistyi uusi Euroopan muistelutyöverkoston *Remembering Together* -projekti, jonka sisällöstä ja tuloksista tämä kirja kertoo.

Haluan kiittää kaikkia Muistojen Talon perustamiseen ja toimintaan osallistuneita ihmisiä. Yksin kukaan ei saa ihmeitä aikaiseksi. Erityisesti kiitän Muistojen Talon kättilönä toiminutta Varpu Vista-laa, joka oman vaativan koti- ja laitoshoidon johtajan työnsä ohella on jaksanut työskennellä Muistojen Talon hyväksi. Yhdessä olemme käyneet monissa Euroopan muistelutyöverkoston tapaamisissa ja ammentaneet niistä uusia ideoita Muistojen Talon toimintaan.

Kiitän myös kaikkia *Muistoista voimaa omaishoitoon* -projektiin osallistuneita ammattilaisia ja vapaaehtoisia. Ennen kaikkea haluan kiittää projektiin osallistuneita muistisairaita ja omaishoita-jia. Ilman teitä tätä kirjaa ei olisi. Kiitokset myös kaikille projek-tin osallistujamaiden projektivastaaville, joilta olen saanut paljon ideoita omaan työhöni.

Lopuksi kiitän Euroopan muistelutyöverkoston johtajaa ja RTRT-projektin pääkoordinaattoria Pam Schweitzeria, joka on kansainvälisesti tunnustettu luovan muistelun kehittäjä ja henkilökohtainen mentorini. Hänelle kiitokset kaikesta siitä tuesta ja asiantuntemuksesta, jota olen saanut.

Mikkelissä 6.5.2013

Leonie Hohenthal-Antin